

УДК 338.45: 332.14

*Кармазіна Н.В.,
к.н.д.у., доцент кафедри обліку і аудиту,
Академія муніципального управління*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ІННОВАЦІЙНОЇ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Анотація: В даній статті розглянуто сучасний стан інноваційної діяльності в Україні. Наведено основні перешкоди, які затримують процес стимулювання інноваційного регіонального розвитку. Удосконалено методичні підходи до вибору моделей стимулювання інноваційного розвитку підприємств регіонів, що визначають основні напрями інституціональних змін та формування нових інституцій у відповідності до виконуваних функцій у регіональній інноваційній системі.

Ключові слова: інноваційний розвиток, конкурентоспроможність, управління, механізм, ефект, фінансування, регіональна система, стимулювання, модель, інституції.

*Кармазіна Н.В.,
к.н.д.у., доцент кафедри учета и аудита,
Академия муниципального управления*

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ИНСТРУМЕНТАРИЙ ИННОВАЦИОННОЙ ПРОИЗВОДСТВЕННО-ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В КОНТЕКСТЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ

Аннотация: В данной статье рассмотрено современное состояние инновационной деятельности в Украине. Приведены основные препятствия, которые задерживают процесс стимулирования инновационного регионального развития. Усовершенствованы методические подходы к выбору моделей стимулирования инновационного развития предприятий регионов, которые определяют основные направления институциональных изменений и формирования новых институций в соответствии с выполняемыми функциями в региональной инновационной системе.

Ключевые слова: инновационное развитие, конкурентоспособность, управление, механизм, эффект, финансирование, региональная система, стимулирование, модель, институции.

*Karmazina N. V.,
a candidate of sciences is from state administration
associate professor of department of account and audit
Academy of municipal management*

ORGANIZATIONAL-ECONOMIC TOOLS FOR INNOVATIVE PRODUCTION AND ECONOMIC ACTIVITY IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF REGIONS

Annotation: In this article the modern consisting of innovative activity is considered of Ukraine. Basic obstacles which detain the process of stimulation of innovative regional development are resulted. The methodical going is improved near the choice of models of stimulation of innovative development of enterprises of regions which determine basic directions of institutive changes and forming of new інституції in accordance with executable functions in the regional innovative system.

The modern system of financing of innovative activity must be formed on principles of having a special purpose orientation, logic and validity, legal protected of mechanisms of financing, presence of different sources of resources, complexity, adaptiveness and flexibility.

Forming and trouble-free functioning of the new economic system needs the expressly co-ordinated realization of process of institutionalization at the level of regional management innovative development in industry, scitech.

It is expedient to examine the інституціональний aspect of innovative development of the state through the prism of institutional mechanism of forming of the regional innovative systems (RIS) of, which foresees close co-operation within the limits of the certain institutional field of the followings elements: institutions of the scientific system, інституції of sphere of production, institutions of scientific and technical and innovative infrastructure, public and regional organs of power, subjects of economic activity.

Certainly, that regional innovative systems as aggregate of institutes and institutions of private and state sectors which independently and in a complex with the institutional, legal and socio-economic measures of management innovative development carry out all of the stages of innovative process with the purpose of forming of national strategic advantages on internal and external markets.

Keywords: innovative development, competitiveness, management, mechanism, effect, financing, regional system, stimulation, model, institution.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економічних систем виникає необхідність досягнення високих і стабільних темпів економічного зростання, яке досягається за рахунок переважно інноваційних факторів. Поступове вичерпання запасів традиційних ресурсів і збільшення їх цін, розгортання жорсткої конкурентної боротьби на міжнародних ринках факторів виробництва при постійному зростанні та ускладненні кінцевих та проміжних потреб суспільства унеможливорює економічний розвиток за рахунок застосування екстенсивних факторів. Тільки та економіка, яка здатна до прискореного оновлення основних засобів, технологій, продукції, до ефективного підвищення швидкості дифузії новітніх досягнень науки і техніки досягає сьогодні перспективної конкурентоспроможності. Саме тому обґрунтування ефективно економічної політики у регіональній економіці потребує дослідження основні напрями інституціональних змін, формування нових інституцій у відповідності до виконуваних функцій у регіональній інноваційній системі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наукові дослідження та розробки з питань впровадження та стимулювання інновацій підприємств відображені в роботах вітчизняних науковців та вчених близького зарубіжжя З. Варналій, М. Гамана, В. Геєця, М. Кондратьєва, М. Кожевникової, М. Пашути, М. Фащевського, О. Царенко та інших. Водночас, не дивлячись на цілу низку напрацьованих вчень щодо створення моделі стимулювання інноваційного регіонального розвитку, стимулювання державою інновацій на регіональному рівні, розроблення стратегічних інноваційних пріоритетів, що визначають основні напрями інституціональних змін та формування нових інституцій у відповідності до виконуваних функцій у регіональній інноваційній системі залишається дискусійним і актуальним на сьогоднішній день.

Метою дослідження є обґрунтування організаційно-економічного інструментарію регіональної інноваційної системи та стратегічних інноваційних пріоритетів, що визначають основні напрями інституціональних змін у відповідності до виконуваних функцій в контексті сталого розвитку регіонів.

Виклад основного матеріалу. Головною умовою досягнення довготривалих позитивних темпів економічного розвитку як економіки країни загалом, так і окремих регіонів, є активна інноваційна та інвестиційна сфери діяльності.

Інноваційна діяльність, як вид діяльності, пов'язаний із трансформацією наукових досліджень і розробок, інших науково-технологічних досягнень у новий чи покращений продукт, введений на ринок, в новий чи покращений технологічний процес, що використовується у практичній діяльності, чи новий підхід до соціальних послуг.

За даними міжнародних фінансових організацій, наведеними у фахових виданнях, Україна належить до країн із дуже низьким рівнем високотехнологічної продукції в експорті (5 %), тоді як у середньому цей показник у світі досягає 21 % (Філіппіни - 65 %, США – 32 %, Ірландія – 41 %, Росія 13 %) [4].

Роль інноваційних процесів для економічного зростання України вже давно є безспірним фактом, але їх активізація потребує активного державного регулювання. Проте, питання постає не в формуванні загальних теоретичних напрямів державної інноваційної політики, а в пошуку шляхів та моделей щодо стимулювання інноваційних процесів з боку держави, які фактично здатні сприяти розвитку національної економіки.

На сучасному етапі, інноваційний сектор економіки має низькі показники розвитку, що вказують на доволі неефективне здійснення інноваційної політики в державі. Таким чином, існує потреба у подальшій

оптимізації шляхів стимулювання інноваційного розвитку України, які спиратимуться як на існуючий досвід України, так і зарубіжний досвід.

Необхідно зазначити, що в Україні законодавчо передбачені заходи по стимулюванню інноваційного розвитку – зокрема, ухвалено Закони України «Про інноваційну діяльність», «Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку наукоємних технологій», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», «Про стимулювання розвитку регіонів» [2].

Однак, дія окремих положень даних законів або призупинялась на певний період, або механізми регулювання та стимулювання інноваційної діяльності на практиці не є достатньо ефективними, крім того, не відзначається стабільністю державна політика щодо інноваційної інфраструктури (технопарків, технологічних інкубаторів), особливо в частині забезпечення їм передбачених законодавством пільг [9].

Основними чинниками, які сприяють інноваційному регіональному розвитку будь – якої країни, в тому числі і України є бюджетне фінансування та ефективна податкова політика. Сучасна система фінансування інноваційної діяльності повинна формуватися на принципах цільової орієнтації, логічності й обґрунтованості, юридичної захищеності механізмів фінансування, наявності різних джерел ресурсів, комплексності, адаптивності і гнучкості, що передбачає постійну спрямованість на умови динамічних змін у зовнішньому середовищі . Реалізація цих принципів можлива лише за умови існування певного фінансового механізму (рис. 1), тобто сукупності методів і важелів фінансового впливу на інноваційну сферу діяльності та відповідної системи індикаторів й інструментів, які надають можливість оцінити цей вплив.

Поряд з цим, найбільш проблемних питань вдосконалення механізму фінансування наукових досліджень регіонів є вибір оптимального співвідношення між базовим та програмно-цільовим фінансуванням, що застосовується, як правило, на конкурсній основі для науково-технічних програм і окремих розробок, спрямованих на реалізацію пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки. Головною причиною сповільненого розвитку інноваційних процесів є низький рівень обсягів фінансових ресурсів, які спрямовуються в інноваційну сферу регіонів.

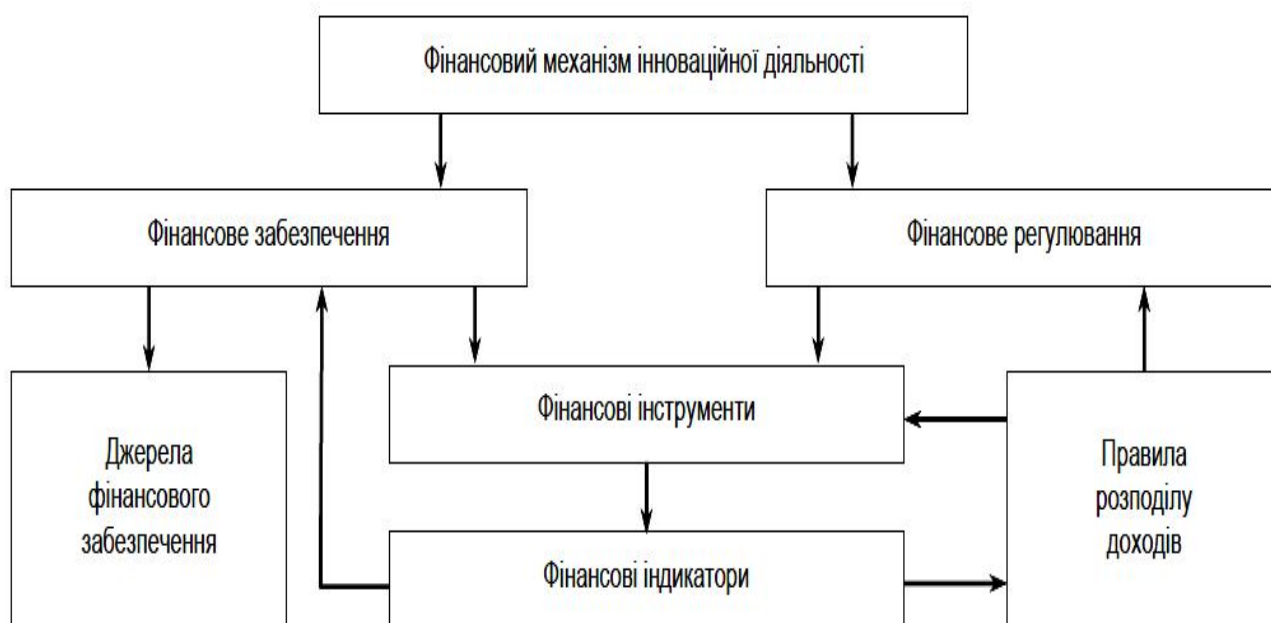

Рис. 1. Фінансовий механізм регіональної інноваційної діяльності

Розробка державою єдиної моделі фінансування інноваційного розвитку підприємства вимагає розв'язання низки задач: по-перше, досить важливо визначити параметри динаміки реалізації інноваційних чинників розвитку та врахувати їх у функції фінансування ефективності і продуктивності інноваційної діяльності; по-друге, при побудові функції фінансування необхідно подолати розбіжності між характеристиками функції фінансування та продукування інновацій. По-третє, необхідно врахувати характеристики циклічності інноваційного розвитку і в межах даної задачі представити в єдиному вигляді характер реалізації технологічного циклу розвитку та циклу росту капіталу. Отже, фінансова підтримка інноваційної діяльності є одним з найважливіших чинників стимулювання її розвитку.

Практичний досвід ринкової трансформації показав, що формування і безперебійне функціонування нової економічної системи потребує чітко скоординованого здійснення процесу інституціоналізації на рівні регіонального управління інноваційним розвитком у промисловості, науці і техніці [6]. Відсутність ефективних інституціональних засад пояснює, чому часом закони і контрактні настанови починають діяти не в автоматичному режимі, як то личить формальним інституціям, а залежно від того, чи є у зацікавлених осіб достатньо ресурсів, щоб продукувати інновації в економіці. Так, важливим завданням держави стає створення та удосконалення інституціонального механізму формування інноваційної системи.

З нашого погляду, інституціональний аспект інноваційного розвитку держави доцільно розглядати крізь призму інституціонального механізму формування регіональних інноваційних систем (РІС), що передбачає тісну взаємодію у межах визначеного інституціонального поля наступних елементів: інституцій наукової системи, інституцій сфери виробництва, інституцій науково-технічної та інноваційної інфраструктури, державних та регіональних органів влади, суб'єктів господарської діяльності з метою розвитку систем створення, трансформації і практичного використання нового знання (рис. 2).

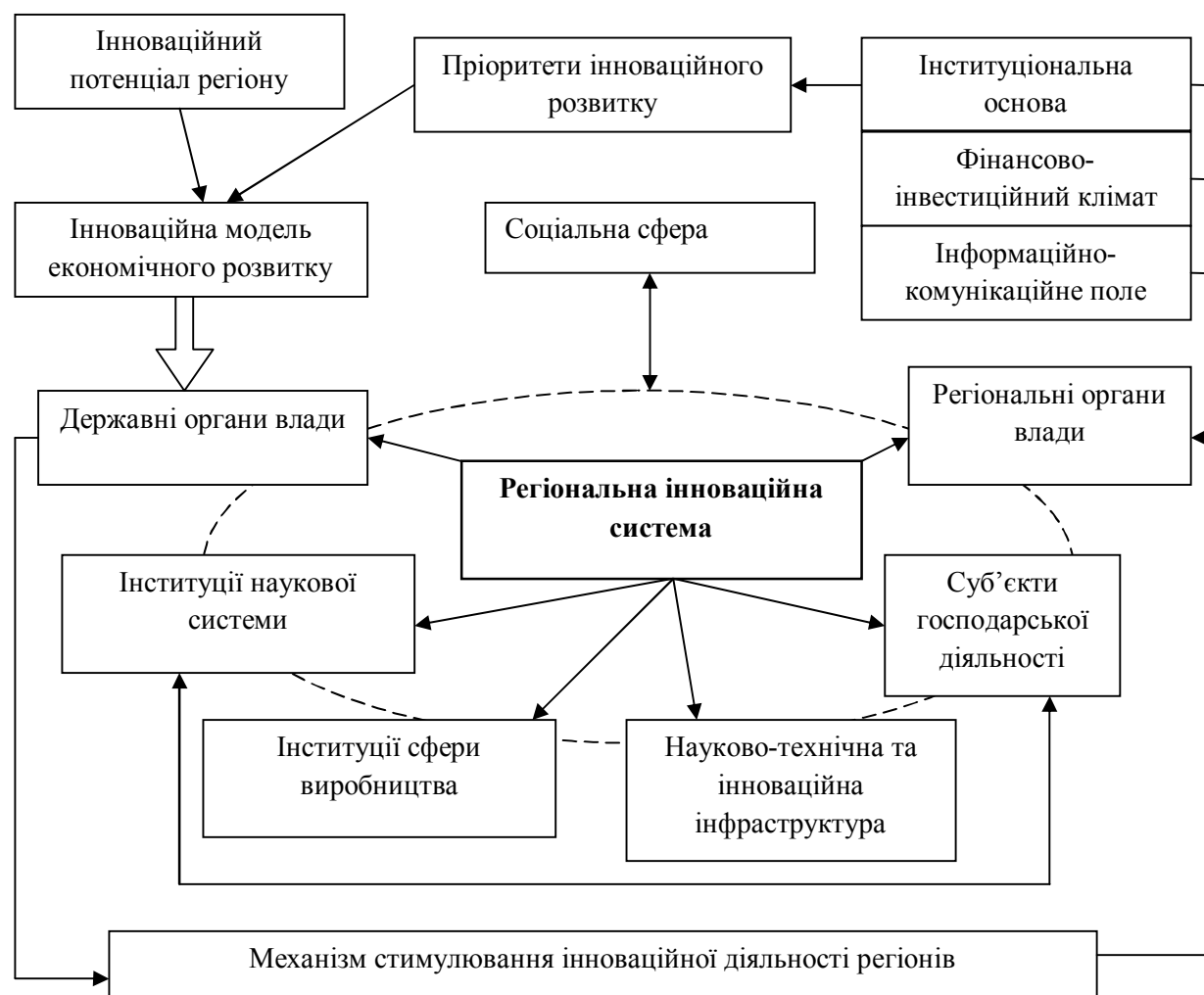

Рис. 2. Інституціональний механізм формування регіональної інноваційної системи (узагальнено, адаптовано та систематизовано автором)

Підґрунтям для формування регіональної інноваційної системи стали численні “об’єктивно задані для кожної країни фактори разом із її розмірами, наявними природними ресурсами, географічним положенням і кліматом, особливостями історичного розвитку інститутів держави і формами

підприємницької діяльності. Ці чинники є довгостроковими детермінантами напрямку і швидкості еволюції інноваційної активності” [5].

Структура РІС охоплює єдність ієрархічної, функціональної підсистем та системи забезпечення (рис. 3.). Рівні ієрархічної підсистеми характеризують масштаби реалізації інноваційних проектів та визначають особливості взаємодії інституцій по вертикалі.

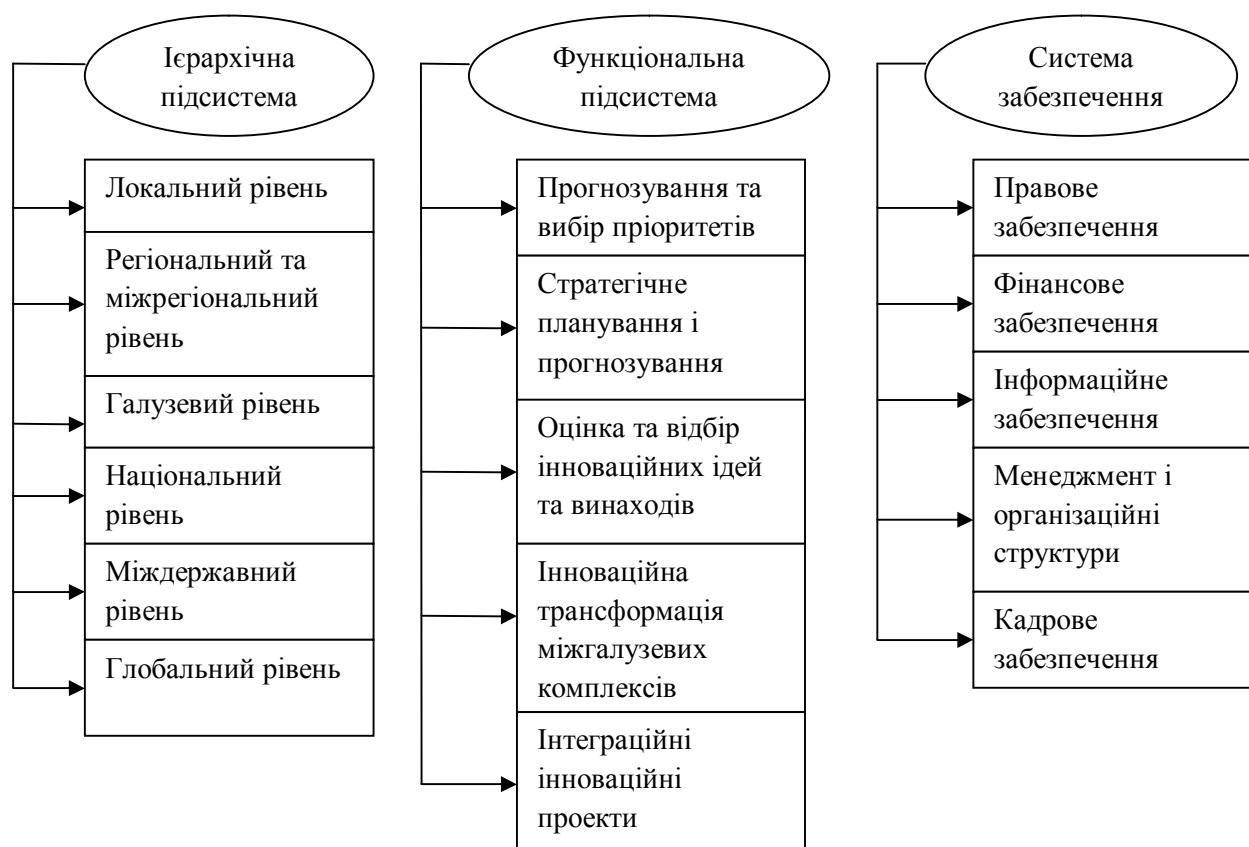

Рис. 3. Структура регіональної інноваційної системи (авторське бачення)

Кожний з цих рівнів має власне коло поставлених завдань, норм і правил їх виконання, які при використанні вдалого механізму їх узгодження створюють додатковий синергетичний ефект. Наприклад, функціонування системи експертизи в Україні забезпечується за рахунок дії взаємопов’язаних інститутів, які здійснюють експертизу на державному (Міністерство освіти і науки України), галузевому (інвестиційні управління, фонди міністерств і відомств), регіональному (обласні та міські адміністрації) та комерційному (інвестиційні фонди, банки, страхові компанії, консалтингові фірми) рівні.

Функціональна підсистема, охоплюючи етапи науково-технічного та інноваційного прогнозування, стратегічного планування, оцінки та відбору для інноваційного освоєння винаходів та інших результатів науково-

технічної діяльності, характеризує механізм обґрунтування стратегічних інноваційних пріоритетів, що визначають основні напрями інституціональних змін та формування нових інституцій у відповідності до виконуваних функцій у РІС.

Отже, нами визначено регіональні інноваційні системи як сукупність інститутів та інституцій приватного і державного секторів, які самостійно та у комплексі з інституційними, правовими та соціально-економічними заходами управління інноваційним розвитком здійснюють всі стадії інноваційного процесу з метою формування національних стратегічних переваг на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Висновки. Таким чином акцентовано увагу, що інституціональний механізм формування регіональної інноваційної системи – складна система взаємопов'язаних структур, що займаються виробництвом і комерційним впровадженням наукових знань та технологій у межах національних кордонів, а також комплекс інституцій правового, фінансового і соціального характеру. Обґрунтовано, що чинниками високої ефективності механізму є рівень інтеграції в глобальну інноваційну систему, конкурентоспроможний підприємницький сектор та сучасна інформаційна інфраструктура регіонів. Визначення ролі держави у становленні інноваційної системи дозволило виокремити в інституціональному механізмі РІС три обов'язкових складові: систему державної підтримки фундаментальних і прикладних досліджень; різноманітні форми та джерела фінансування; непряме стимулювання та підтримку досліджень, інноваційного підприємництва.

Використані джерела інформації:

1. Амоша А. И. Каноны рынка и законы экономики / А. И. Амоша, Н. Д. Прокопенко, Е. Т. Иванов. – Донецк : ИЭП НАН Украины, 2005 – 546 с.
2. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 р. за № 2850-IV / Відомості Верховної Ради України (ВВРУ). – К.: Вид-во ВРУ, 2005, № 51, ст. 548.
3. Інноваційний ресурс господарського розвитку: Монографія [Текст] / Бондар К. Л., Дерев'янкін Т. І., Мельник В. П., Микитенко В. В. [та ін.] / За ред. В. П. Мельника – К.: Об'єдн. ін-т економіки НАН України, 2013. – 363 с.
4. Конкурентоспроможність регіонів України: стан і проблеми [Текст] / Матеріали до круглого столу, м. Київ, 2008. – К.: Вид-во Український Центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова та SIDA, 2011. – 62 с.
5. Макконел К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика / К. Р. Макконел, С. Л. Брю: в 2-х т. – М.: Республика, 1992. – Т. II. – 780 с.
6. Фащевський М. І. Теорія і практика економічного районування України та шляхи його удосконалення / М. І. Фащевський. – К.: РВПС України НАН України, 2009. – 52 с.
7. Царенко О.В. Методологічний інструментарій реалізації цільової стратегії інноваційного розвитку країни / О.В. Царенко // Науковий вісник Академії муніципального управління: [зб. наук. пр.]: за заг. ред. М.М. Клименюка. Серія

«Економіка». Вип. 9/2011. – К.: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління. – 2011. – С. 55–63.

References:

1. Amosha, A. I. (2005), *Kanony rynku y zakony ekonomyky* [Canons of the market and the laws of Economics] , IEI of the NAS of Ukraine, Donetsk, Ukraine.
2. *Zakon Ukrainy "Pro stymuliuvannia rozvytku rehioniv"* [The law of Ukraine "On stimulation of development of regions"] , (2005), *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)* , Kyiv, Ukraine.
3. Bondar, K. L., Dereviankin, T. I., Melnyk V. P., Mykytenko V. V. (2005), *Innovatsijnyj resurs hospodars'koho rozvytku* [Innovative resource of economic development] , In-t economic NAN Ukraine, Kyiv, Ukraine.
4. "Competitiveness of the regions of Ukraine: state and problems", (2008), *Materialy do kruhloho stolu* [Materials of the round table], Ukrainian Centre for economic and political studies named O. Razumkov and SIDA, Kyiv, Ukraine.
5. Macconel, K. R. (1992), *Ekonomyks: ppyntsypu, ppoblemu y polityka* [Economics: principles, problems and politics] ,Moscow, Russia.
6. Fasevski, M. I. (2009), *Teoriia i praktyka ekonomichnoho rajonuvannia Ukrainy ta shliakhy joho udoskonalennia* [Theory and practice of economic regionalisation in Ukraine and ways of its improvement], CSPF of Ukraine of the NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
7. Tsarenko, O.V. (2011) , "Methodological tool of realization of having a special purpose strategy of innovative development of country", *Naukovyj visnyk Akademii munitsypal'noho upravlinnia*, vol. 9, pp. 55–63.

Рецензент: Царенко О.В., д.е.н., професор